

YENİ TÖZ

BİLİŞİM TEKNOLOJİSİ VE MİMARLIĞIN YENİLENİŞİ

İtalyanca orjinali: Antonino Saggio

Tradotto da: Mehmet Sinan Bermek

Antonino Saggio

Töz kelimesi, kullandığımız anlamıyla kökünü Edoardo Persico'da buluyor. Kendisinin "Mimarlığın Kehaneti" demişti ki: "Bir yüzyıldır Avrupada sanat tarihi, sadece bir dizi özgün etki ve tepki değil ama bir ortak bilinç hareketidir. Bunu

tanımak, günümüz mimarlığının katkısının ne olduğunu bulmak demektir. Bu önkoşulun kendisini savunması gerekenlerce reddedilmesi veya beyhude şekilde ondan en çok korkanların hıyanetine uğraması ise bir şey ifade etmemektedir: Kendi başına bile çağının içrek inancını canlandırır. 'Umutlanan şeylerin tözü'." ("The Prophecy of Architecture/Mimarlığın Kehaneti" Persico'nun 1935'te Milano'da sunduğu bildirisinin adıdır. Bkz: Edoardo Persico, Tutte le opere, G. Veronesi derlemesi, Edizioni di Comunità, Milano 1964).

Persico'da, Pagano'da, Terragni'de, Venturi'de, Argan'da, Giolli'de; sanayi devrimiyle gelen basitleştirmeği, kalıplaştırmağı(standardizasyon) öngören "töze" yönelik bir gerilim var, keza toplu konut'a, şehir ölçeğindeki servislere, soyut, temel, hijyenik bir estetik anlayışına karşı da. Metafizik hayallerin, akdenizli, yerli, klasik öykünmelerin, ötesinde bu yarımadayı Avrupaya yaklaştıracak bir kültürün yükseltilmesi gerek. O 'Umutlanan şeylerin tözü'nde mimarlığın değerleri geliştirip, sunabildiği bu dönemde modernite'ye karşı, dünyanın krizlerinin estetik ve etik değerlere sıkışmasına karşı bir gerginlik vardı.

Bu yazının ana fikri, mimarlığın bu son yıllarda yaşadığımız yenilenişinin bu dergide incelendiği gibi, sadece bir moda, gusto veya dil meselesi olmadığı ama yeni bir töz'ün ve bununla birlikte yeni sıkıntılar ve olasılıkların doğduğu.

Akademisyenlerimiz çağdaş araştırmaların reklamcı, oyuncu, iletişime bağlı, şovlu, parça parça yönlerine saldırdıklarında, bize Art Nouveau kuşağının Neue Sachlichkeit önderlerinin karşısında hissettikleri anlaşılmazlık ve paradoks tekrar karşımıza çıkıyormuş gibi geliyor. Görünüşte bir estetik karar'a saldırılıyor, gerçekteyse bir yeniliğe bir değişikliğe karşı çıkılıyor, değişikliğe, farklı bir dünya görüşünün varlığını onaylamağa.

Artık biz biliyoruz ki sanayi toplumunun yeri, değişen ve oyunun, mimarlığa dair olanlar da dahil bütün oyunların, kurallarını da tamamiyle değiştiren bilişim toplumunca ele geçirildi. Eğer ilkinin esas itkisi büyük endüstri ve makineden geliyorduydu, bu ikincisinin itkisi üçüncü sektörden gelmekte: bu günün makinesi bilgisayar ve yakıtı ise biçimlendirme, iletişim, ve bilgi geliştirme araçları. Eğer büyük zenginler fabrikatörlerdiyse, şimdi donanım üreticileri bile değiller, yazılım... William Gates öğretiyor. Biliniyor: en azından Alvin Toffler The Third Wave/ Üçüncü Dalga kitabında yazıyor. Ancak bugün bu 'dalga'nın bizim öğretimizin alanını n'asıl dönüştürdüğünü anlıyoruz.

(Şehir dokusu'na dair) Büyük ölçekte bir oluş ile başlayalım: "Brown Areas" veya

metruk alanlar. Bilişim toplumu her geçen gün daha az "büyük arazi"lere ihtiyaç duyuyor, özellikle eğer şehirlere çıkmış, el yapımı mallar için. Satın aldığımız sebze'nin %90'ı "enformasyon", beyaz eşya ve araçlarımız da aynı ya da daha büyük oranda; ve her geçen gün daha fazla insan "pur" enformasyon olan metalar üretiyorlar.

Üretim ofislere, üniversitelere, araştırma merkezlerine hatta önceden düşünülemez yerlere, evlere, satış ve eğlence yerlerine taşınıyor. Her geçen gün "mekan" kendi içinde daha önemsiz bir faktör oluyor.

Batı dünyasını tamamen ezen bu süreçte alanlar -her geçen gün daha küçük, daha temiz, daha sınırlayıcı olan- fabrikalardan arınıyor ve büyük kaynaklar tekrar oyuna dahil oluyor, hepsinden önce sanayi üretimin terk ettikleri.

Bugün bu alanlarda tasarım yapmak şehrin ve işleyişinin derin bir yeniden değerlendirilmesini ötesinde ifade ve estetik arayışlarda yeni yolların açılmasını öngörüyor. Altmışların ve yetmişlerin şehir analizlerinden doğmuş şekil-biçimsel (tipomorfolojik) sınıflar gün geçtikçe proje parametreleri olarak kullanıldıklarında daha flular, öte yandan şehre içinden, karışıklık düzeyini, akışkanlığın çevre ve mimari arasındaki mekan örgüsünü temel alarak bakan yeni yöntemler ortaya çıkmakta.

Mimarların katmanlaşma, kalıntılanma, melezlenme ile ilgili; sanatçıların arayışlarına bakmak için De Chirico'nun metafiziğindeki, hafızada sabitlenmiş, arketipler şehirden uzaklaşıp, Burri'nin Sacchi ve Cretti projelerine, Rotella'nın "yırtık/kabuksuz" afişlerine, Pollock veya Rauschenberg'in amerikan neo-ekspresyonizmine ve doğal olarak fakir sanat ve Pop-art'ın daha sert cephesine dönmeleri tamamiyle doğal.

Mimarlık, var olanın örgüsünde ima ediliyor, ready-made'ler gibi öncülü cisimleri kullanıp yeniden sunuyor, dinamik eklemleri ile yeni ve öncül 'arasında' yeni katmanlar yaratıyor. Ancak ifade biçimi tercihlerinin veya korkutan 'burulmuş metal hurda'nın ötesinde, git gide güçlenen bir mimarlık ve şehir fikri var. En iyi ortaya konmuş eserlere bakarken bunları Şehir Dokusu operasyonları olarak adlandırmak geliyor. Bunlar şehrin ne olduğunun, kesişimlerinin, dinamik akışlarının, karmaşık bağlantılarının yeniden tasarlandığı büyük eserler.

İki eser anahtar olarak alınabilir: bunlardan birincisi Bilbao'da, görünürde geleceğin

yörüngelerine dair plastik bir deney, özünde yeni toplumsal alanlar yaratan bir medeni kesişim; ikincisi ise Tourcoing'de - öncül yapıların görünür olarak korunması, aslen mediatik bir görüşle var olan örtüler ile yeni bir sundurmanın arasında katmanlanmış bir hacim yaratıyor, çokluortamda ve akışkanlıkla sayısal Piranezyen uçurumlarla.

(Peyzaj'a dair)

Peyzaj, mimarinin yaratılış sürecinin temel paradigması olarak, kalıntılanma üzerine açılan bu yeni düşünce cephesinin de etkisiyle, referans kelimesi olmuş durumda. Post-endüstriyel ve elektronik medeniyetin insanı doğayla yeniden hesaplaşabilir çünkü; üretim sanayii'ne dayanan toplum doğal kaynakları yönetip sömürmek zorundayken, bilişim toplumu onları değerlendirebilir. En azından teknolojik açıdan gelişmiş ülkelerde, bu yapısal yön değişimi tarihi bir "zarar tazminatı"nın da yolunu açıyor.

Sıklıkla çok yüksek yoğunlukta inşa edilmiş bölgelere şimdi yeşil, doğa, boş zamanları değerlendirmek için araçlar enjekte edilebiliyor; ancak burada önemli olan, bahsedilen işlemin yeşil alanları sanayiinin şehri bölerek organize etme mantığıyla, çevrelemek, onları meskenle, servislerle, ulaşım arterleriyle zıt konumlara yerleştirmek değil. Aksine, güçlü bir doğa tezahurunun yanı sıra bilişim toplumunun etkileşen dinamikler bütünüünün bulunduğu, yeni ve entegre şehir parçaları üretmek.

Bu durumda da araçlar değişmekte. Eğer parselasyon sanayii şehrini kendi aralarında Taylor etkili sanayii imalat prensibini yansıtan homojen ve farklı parsellerle planlamanın yolu idi ise, çokişlevlilik ve bütünleştirme Bilişim Şehrinin ve onun parselsizleştirme alanlarının gerekliliği haline gelmiştir. Bilişim; yeni şehir parçalarını hareketli, canlı, katılımcı ve etkinliklerce zenginleştirilmiş hale getiren etkileşimli aydınlatma, bilgilenme, ses ve kontrol düzenekleriyle, bu fırsatları yaratmanın ötesinde bunların gerçekleştirilmesini de mümkün kılmaktadır. .

Bu peyzaj anlayışında doğa artık o çiçekli veya art-nouveau ve hatta organik yapı üstadlarınıninki değil. Daha karmaşık, çok daha kötücül, Heraklitos'un dediği gibi çok daha "saklı" ve mimarlarca da çağımız biliminin biçimsel anti-romantik yaklaşımıyla (fraktallar, DNA, atomlar, genişleyen bir evrenin atlayışları, yaşam ve madde arasındaki ilişki) etüd edilir bir hal almış durumda. Yani karmaşanın sınıfları. Bu ortamda akımların, dalganın, girdapların, obrukların, likit kristallerin biçimleri doğuyor ve Akışkanlık anahtar kelime halini alıyor. Bilgilerin sürekli değişimini

tasvir edip mimarlığı, bioloji'den mühendisliğe, morfojenez veya bio-mühendislik gibi yeni ve bereketli kesişim sektörlerinde araştırmanın en ileri cepheleri ile buluşturuyor.

Belki bu iş için anahtar seçebileceğimiz eser Roma 2000 kilisesi yarışmasında kenarda kalmış eserlerden biri. Kiliseyi bir zemini çatlatan kütleler arasında bir toprak dansı olarak gören, zikzaklı bir vadinin etrafında biçimlenen, tuf toprakta akarsularca kazılmış yarıları anımsatan.

(İletişime dair)

Yeni mimarlık arayışına en sık yöneltelen eleştirilerden biri de, güya gizliden bina üretiminin veya inşaatın "gerçekliğini" çalan, "iletişim ve reklamcılık" biçimlerine dahil olmasıdır. Bu gözlem tartışmasız tutarlıdır, cevap vermek için büyük iletişim sektöründe bu son 30 yılda ne olduğunu sormamız gerekir.

Sanayi döneminin mesajları, ilancı, belirleyici ve kesindi. Reklamları düşünelim. Sanayi toplumununki ürününün iyiliğini özellikleri ile göstermeğe çalışırdı, bilişim toplumununkiye bir "anlatı" ile, ürünün işlerliğinin zaten kazanılmış bir kale olduğunu varsayan bir hikaye. Durumlardan birinde mesaj nesnel, diğerinde ise öznel ve "sebeup-sonuç" ilişkisinin katı çarklarını, retorik figürlerin çokyönlü ve hareketli imgeleri ile değiştiriyor.

Aynı süreç mimarlık için de geçerli: tamamiyle nesnel mantıkların tasvirinden (iskelet ve dolgunun ayrımlanması, iç işlev ile dış biçim arasında bütünlük, farklı kullanımlara tutarlıca bölünmüş alanlar) bir anlatıya geçiliyor. Artık bir bina sadece etkin ve işlevselse, yani bir makineyse, bu onun iyi bir bina olduğu anlamına gelmiyor; daha fazla şey söylemeli, daha fazla şey vermeli.

Peki ya semboller, hikayeler de gerektiğinde; baş kaldırıp farklı bir ahlaka, farklı bir tutuma sığınabilir miyiz? Belki bir kez daha, ana öge sadece "n'ası". İletişim , elbette, kuğulu, yedi cüceli, kovboy şapkalı Disney otelininki olabilir ama öte yandan biçimlerin ve sembolik içeriğin kendisine yabancı kutu gibi bir mimariye yamanmasıyla da elde edilebilir. Binanın özünü mesken edinmiş, içtenlikle her lifine işlemiş bir hikaye de olabilir.

Yani "hangi" iletişimi istediğimizi görmemiz gerekli ve biz inanıyoruz ki belki

diktatoryel veya tekelci, ekonomik ya da politik iktidarın cılız yüceltisinden başka bir şeyin ardından gidilebilir, yeni bir duyumsamanın bile.

Belki, anahtar eser Helsinki'de, yeni bir müzenin optik sınırların beyindeki örgülenmesinden ilham alarak doğdu. Anatomik mecaz, adaşı retorik figürün üstüne ekleniyor. İşlem o kadar başarılı ki müzeye verilen adı bile belirliyor.

(Üstün kullanılabilirliğe dair)

İlginç bir olgu da tutarlılığın, organikliğin, bütünselliğin eski metazori yapılarının aşılmasının en başarılı olduğu durumlarda göklere çıkartılan kullanılabilirliğinden yüksek bir başarıya ulaşması. Netekim mimarlığın farklı bileşenleri, bu katı kuralları yıkarak "özgürleşiyor" ve şartların gereklerine sıklıkla daha uygun ve kapsamlı cevaplar bulunuyor.

Sıklıkla şehir hacmiyle ilişki, imgenin kavramsal ve dışavurumcu yönünün araştırılması, farklı kullanımların düzenlenişi, en etkin inşaat yöntemleri, teknolojik araçların optimizasyonu'nun, her biri, "tutarlı olma" zorunluluğuyla budanmaktan kurtulduğunda çok daha etkin kılınıyorlar. Bu yönüyle günümüzün mimarlığı derin ve içsel olarak Kahn-karşıtı; ancak bu demek değil ki o deneyimde yüzyılın en büyük düşünce işaretlerinden birini görmüyor, sadece mesafesini tamamiyle gözler önüne seriyor. Bir örnek vermemiz gerekirse, sadece "kullanılabilirlik" açısından bileşenlerine "ayrılıkçı" ve "özgürlükçü" bir yaklaşım izleyen bu yeni mimarinin bir örneğini, hala farklı çevrelerini bir arada tutmağa çalışan bir mimari ile karşılaştıralım. Belki hayrete düşerek farkına varacağız ki görünür ussallığın ardında yok sayılamayacak kusur ve israflar yatıyor.

Belki doğru: farklı yönlerini birbirinden bağımsızlaştıran eserlerin inşa edilmesi biraz daha, belki çok daha, pahalı; ama eğer zamanında inşaatın bedeli zamanında kararın verilmesini sağlayan itki iken, gayet iyi biliyoruz ki, günümüzde inşaatın maliyeti bir sürü başka kalemin (tesisat, kullanım yönetimi, bakım ve benzerleri) yanında ufak bir yüzde olarak kalıyor.

Uygun bir değerlendirme Bilbao ve Barcelona'yı birleştiren çizgi üzerinde, iki yeni yakın zaman müzesinin "nesnel" bir karşılaşmasında ortaya çıkıyor. Dikkate alınana değerler: Şehirle ilişkide verimlilik, müze sisteminin esnekliği, dolaşım alanlarının kullanım ve ebadı; "aksesuarlar", bakım masrafı, işletim masrafı, ziyaretçi sayısı ve benzerleri.

(Sistem Hacim'e dair)

Şimdi bütün bu değişikliklerin bütününü mimari arayışın, yani hacim fikrinin merkezine gerçek bir farklılığa yol açıyor. Kısaca anlatmamız gerekirse Organ Hacim'den Sistem Hacim'e geçiliyor. Biraz daha açmağa çalışalım...

Yirmili yılların ve Yeni Nesnelliğin algısında, bir hacim, yani bir Hacim Organı ve işlevi arasında direkt bir iletişim (geleneksel tıbbi algıda bir organın belirli bir görevi yerine getirmesi fikrinin varlığı gibi) aranır. İşte bu nedenle merkez iç mekandır, iç mekanın mimarının itici gücü olması fikri buradan doğar.

Artık tam olarak da bu fikir fiilen değişmiş, oldukça zenginleşmiş, durumda. Geçtiğimiz on-onbeş yılda, hacim algısına, fikren iç ve dışın birbiriyle cevaplaştığı bir halin temel itkisi olduğu, kamusal alanı mimarlığın iç mekan kadar temel bir ögesi haline getiren bir görüş büyük bir kuvvetle nüfuz etti. Bazen Hacimölçüm'ün yanında Boşlukölçüm'den bahsettik: mimarlık uyumlanan Hacimle etkileşimden mürekkep, iç yaşam doğallıkla dışarıdakine karışıyor.

Belki Karintiya, Avusturya'da inşaatı devam eden bir eser şüpheleri defedecektir. "İç ve dış" girdap gibi kendi üstüne dönen devamlı bir akımın, farklı öğeleri olarak sıfırlanmış.

(Bilişim devrimi)

Sonuç olarak en az üç töz yaşadığımız mimari yenilenmenin itici güçleri olarak dikkate alınmalı.

Bunlardan birincisi, günümüzün çoğu projesinin imkanı ve sebebi olan şehir peyzajının parçalı oluşunun farkındalığı. "Brown Areas" veya metruk mekanlar, temel bir fırsatlar alanı yaratıyorlar, ve bunlara dair ve bunların sonucunda doğan bir estetik arayışın varlığı bizi şaşırtmamalı. Bu yeni çağdaş yerlerin yaşam özelliklerine dayanan bir arayış. Onları, gerçek mimarlığın her zaman yapageldiği üzere, farklı bir şehri hayal eden ve tasarlayan bir arayış içerisinde yeni bir estetik algıyla dönüştürüyor.

İkinci töz peyzaj kavramı etrafında kurgulanıyor, esas paradigması doğa ile mimarinin ilişkisini yeniden tanımlayan arayış olan. Mimarlık doğaya bilimle birlikte bakıyor ve zor, karmaşık, sıkıntılı, görünürde kaotik olanda kendini gerçekleştirebilmek için yapılar arıyor.

Üçüncü töz ise hacmi, sadece binanın içine dair bir mekanizma olarak değil de, bir "sistem" olarak algılayan. Sistem olarak Hacim; birbiriyle hareket eden çok yoğun bir cisimler bütünü içinde binaların parçalanışı demek. "Hoşa gittiği" için değil, şehir mekanının canlı bir şekilde bina ve çevresi arasındaki değişken ve sürekli bağlı bir iletişimin bir parçası olmasına meydan verdiği için. Bilişim devriminin ilk bölümünü anarken adlandırdığımız üzere: "Hyper-Architecture" etkileşimlilik demek.

Bu tözler bilişimde sebeplerini buldukları gibi araçlarını da buluyorlar. Doğal olarak, bilişim, kesinlikle "artık bilgisayarda çiziyoruz" demek değil, kimse bu kadar kaba bir görüş belirtemez, çığır açan bir değişim yaşıyoruz. Alanlar açılıyor, çevreyle daha sıkı bağlar kurmanın arayışı daim, mimarlık doğa, peyzaj ve teknolojinin melezlenmesinin bir ürünüymüş gibi düşünülüyor, sistemler gibi gitgide daha karmaşık, daha etkileşimli hacimler aranıyor çünkü bilişim dünyadaki varlığımızı değiştirdi ve değiştirmeye devam ediyor ve geleceğimize dair yeni ufuklar açıyor.

Mies Van Der Rohe, 1930'da, Viyana'da Werkbund kongresini kapatırken demişti ki: "Yeni zaman somut bir öge; onu kabul veya reddimizden bağımsız olarak var oluyor. Herhangi başka bir zamandan ne daha iyi ne daha kötü, sadece gerçek ve kendi içinde değerlere kayıtsız. Önemli olan "ne" olduğu değil filhakika sadece "n'asıl" olduğu."

"N'asılız?"

Antonino Saggio

Antonino Saggio'nun denemesi "New Substances; Information Technology and the renewal of Architecture" "Il Progetto" dergisinin 6. sayısında, Ocak 2000'de yayınlanmıştır (s.32-35)

"Il Progetto" nun izniyle.

Tradotto da: Mehmet Sinan Bermek

Redatto da: Gamze Kaya

go to the text in English and in other languages [>>>](#)